Malmö historia 900 - 1960

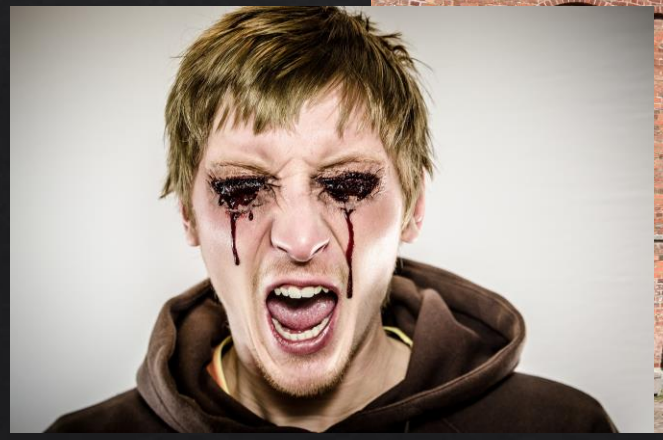

De första bosättarna kom till Malmö redan vid stenåldern med syftet att jaga älg, björn, ren och varg. De höll till i Segebro, som finns vid Segeå nära Lundavägen

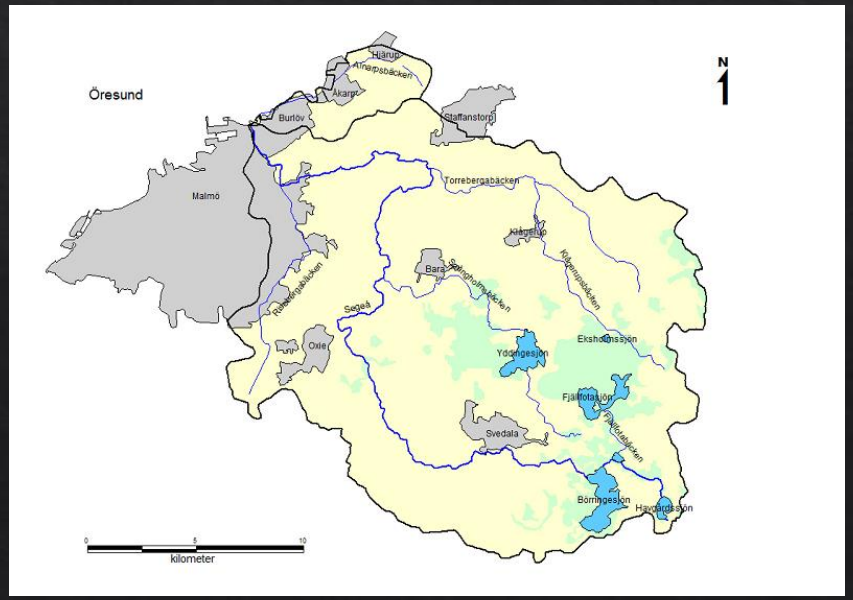

900-talet

Den danska vikingakungen Harald Blåtand (kung av Danmark ca 940/950 – ca 986/987) förkunnade på en runsten att Danmark blev kristet under hans styre.

Kyrkor, oftast i trä, byggdes på gamla hedniska offerplatser.

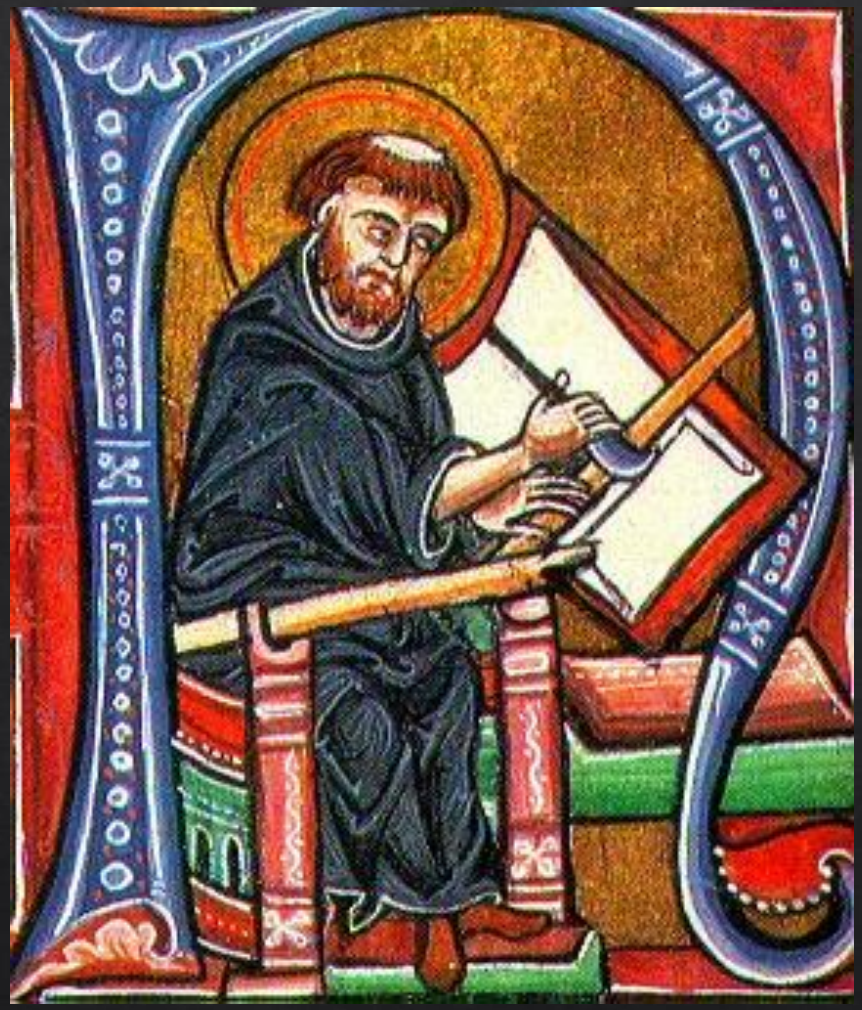

1068

Skåneland beskrivs av Adam av Bremen (en tysk magister) som Danmarks rikaste, skönaste och viktigaste landsdel, och som rikets kulturcentrum.

Viktiga

Årtal

I

Malmös

Historia

900 - 1960

1100-talet

Malmö var under 1100-talet en kyrkby som låg på platsen för nuvarande Triangeln.

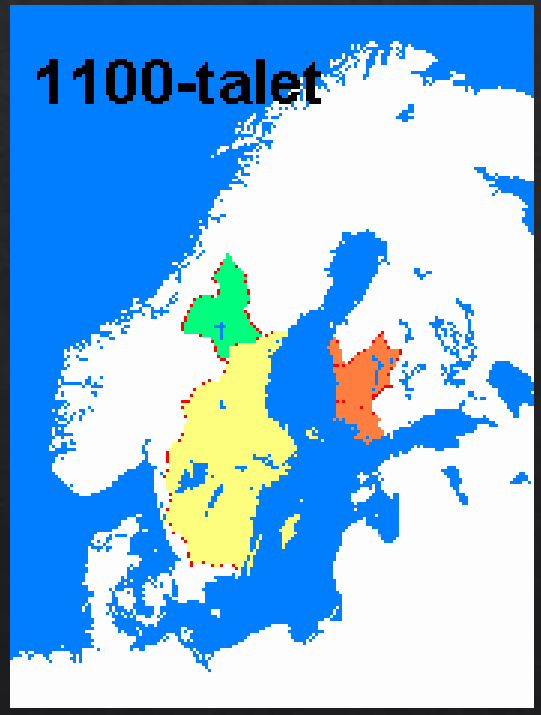

På 1120-talet förloras Jämtland till Norge och under 1150-talet erövras västra Finland.

Från 1200 – talet till 1521

Kolonisation längs kusterna och korståg 1238 och 1293 flyttar fram Sveriges gränser till det karelska näset.

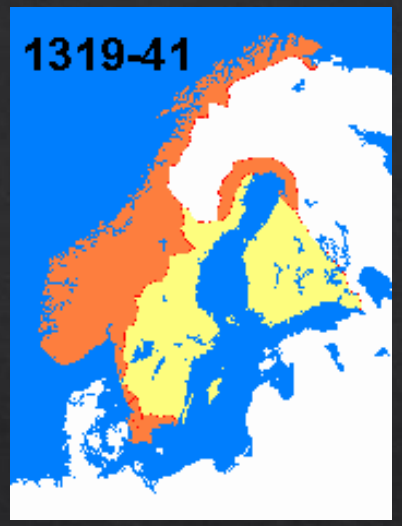

Under Magnus Eriksson är Sverige i personalunionen med Norge. Genom köp 1332 och 1341 blir Skåneland svenskt. kolonisationen i norr fortsätter.

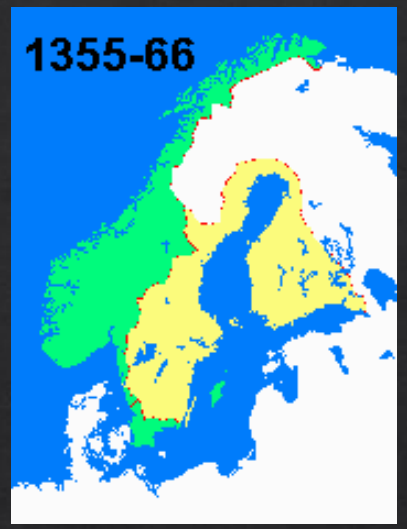

Unionen med Norge upplöses 1355 med undantag för perioden 1362-64. Skåneland och Gotland erövras av Danmark 1360-66.

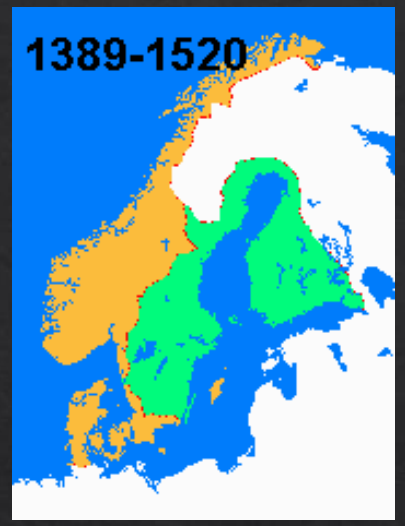

Drottning **Margareta** av Danmark och Norge erövrar Sverige från Albrekt av Mecklenburg. Därmed förenas Skandinavien i en union som med avbrott varar till 1520.

Gustav Vasa upplöser Kalmarunionen slutgiltigt.

Malmös medeltida (till 1500-talet) stadskärna
Redan under medeltiden var Malmö Danmarks näststörsta stad efter Köpenhamn. Under sillfiske- och höstmarknadstiden var Malmö den av tyska och andra utländska köpmän mest besökta staden efter Skanör och Falsterbo.

Skåne Danskt

Skåne svenskt 1658
Efter freden i Roskilde

Jacob Erlandsen ligger begravd i Lunds Domkyrka

Staden Malmö har sannolikt kommit till genom att den danske ärkebiskopen Jacob Erlandsen i Lund grundade denna på 1250-talet som en kommunikationsort mellan kyrkans stad Köpenhamn och Lund. Staden anlades nämligen ute vid kusten norr om kyrkbyn på mark som ursprungligen tillhört Bulltofta by, vilken helt ägdes av ärkebiskopen. Enligt en källa från 1500-talet låg här innan stadens tillkomst ett litet fiskeläge vid namn "Svalperup", som senare romantiserats till "Sqvalperup". Ärkebiskopen uppförde på stranden en borg med runt försvarstorn och vattengravar, "Flynderborg".

1200-talet
Dringenbergska gården (Norra Vallgatan 66) har rester av en kyrka från 1200-talet och fyra medeltida hus. Henrik Dringenberg var myntmästare i mitten av 1400-talet och husets förste kände ägare.
Framför huset står statyn av industrimannen Frans Suell.

1250-talet

Det äldsta rådhuset uppförs (samtidigt med den äldsta stadskyrkan, S:t Nicolai kyrka). Detta rådhus låg direkt norr om kyrkan, invid Adelgatan som på den tiden utgjorde den lilla stadens torggata.

Rådhus år 1857

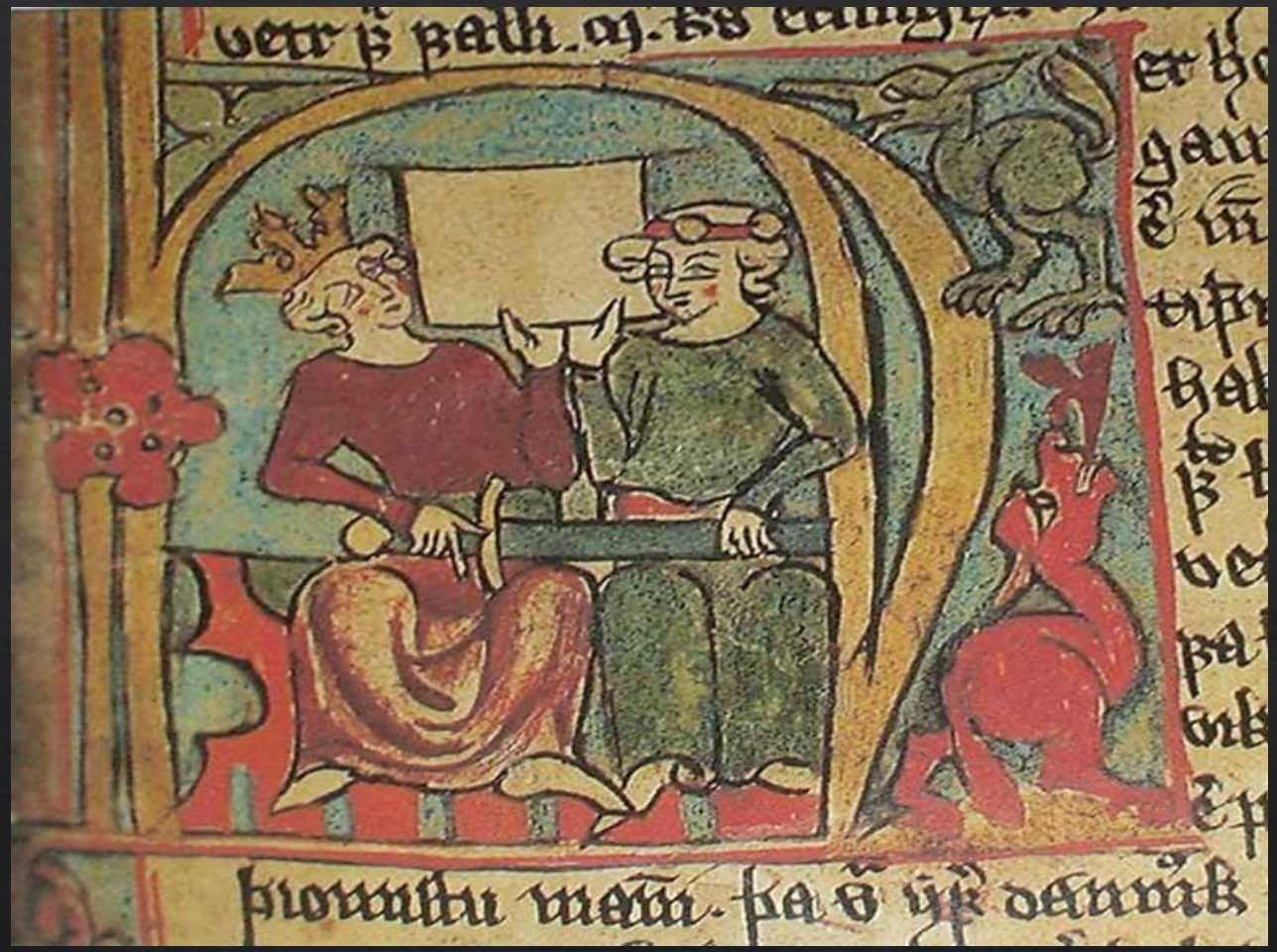

1259

I den norske kungen Håkon Håkonsons saga omnämns Malmö för första gången som stad.

1275

År 1275 är trafiken livlig över sundet, och köpenhamnarna slipper tull när de seglar till byn Malmö som nu vuxit till en riktig stad.

Tunnelkomplexet vid Adelgatan och Sankt Petrikyrkan från 1300-talet är de äldsta bevarade byggnaderna i Malmö. Därefter kommer en del 1400- och 1500-talshus i centrum. Malmöhus slott byggdes under denna period och är idag nordens äldsta bevarade renässansslott

1301-1600

I början av 1300-talet var Malmö nästan en tysk stad eftersom så många tyska köpmän bodde här. Tyska kyrkan var avsedd för tyska invånare. Kyrkan revs 1880 till förmån för den nuvarande byggnaden, Caroli kyrka.

1310-talet

Staden Malmös äldsta kyrka, Nikolaikyrkan, revs och ersattes av "S:t Petri och Pauli kyrka"1, den nuvarande S:t Petri kyrka. Enligt källa från 1500-talet kan årtalet 1319 eventuellt indikera invigningen av det nya högaltaret. Den nya tegelkyrkan stod dock fullt klar först runt 1380.

1336

Diken i Malmö omtalas som stadsbegränsningar in mot land men arkeologiska undersökningar har visat att dessa inte haft försvarskaraktär utan snarare markerat en juridisk stadsgräns.

1353

De äldsta bevarade stadsprivilegierna är från den 20 december 1353. De bekräftades och utvidgades sedan vid flera tillfällen.

1393

Malmö var fram till vitaliebrödernas (ett slags sjörövare) härjning 1393 en obefäst stad.

1400-talet

Erik av Pommern regerade i Danmark, Norge och Sverige. Erik ville skydda Malmö mot fiender och bestämde därför att man skulle bygga en hög och kraftig mur mot havssidan. Mot landsidan lät han gräva vallgravar och kasta upp jorden till vallar.

1400

Runt år 1400 började strandmuren uppföras, troligtvis som ett resultat av piratkrigen under 1390-talet. Muren hade rikligt med strandportar vilket visar på den betydelse som strandhandeln hade vid denna tid.
Under höstmarknaderna var fiskhandeln med utländska köpmän avsevärd.

<u>1406</u>

Påven instiftade den första skolan i Malmö. Det var en liten byggnad intill kyrkan som kallades för Latinskolan eftersom barnen fick lära sig latin där. Bara några få barn fick gå i Latinskolan och det var bara pojkar. Inga flickor.

1420

S:t Petri kyrkas västgavel rasar och tornet följde med (se även år 1442).

1434

Erik av Pommern inköpte gårdar vid Västerport och anlade här kastellet "Myntergården", början till det senare Malmöhus. Från 1440-talet tillverkades en stor del av Danmarks mynt på denna plats.

1437

Malmö fick av kung Erik av Pommern ett heraldiskt vapen. Detta stadsvapenbestod av två krönta röda griphuvud, hämtade ur kungens eget vapen. Gåvan var troligen ett försök att få Malmöborgarna välvilligt inställda till kungens polska släkting som han ville ha till tronföljare i Danmark.

1440-talet

Malmö blev kunglig myntpräglingsort för hela riket! Möntergården finns ännu delvis kvar på dagens Malmöhus slott. Den siste av myntmästarna var Jörgen Kock, en herre som skulle komma att bli ett välkänt namn i Malmös historia, som borgmästare.

1500-talet

Under 1500-talet inföll stadens andra stora ekonomiska glansperiod.

Kvarteret S:t Gertrud (Östergatan 9a) består av 19 olika hus från 1500-talet till nutid, bland dem tre stora borgargårdar: Niels Kuntzes gård är typisk för 1500-talet; Rasmus Kieldsons gård är ett exempel på 1600-talsgård, och gathuset i Bagerska gården vittnar om hur husen uppförda för 1800-talets rika borgare såg ut.

1512

Fred sluts mellan Danmark och Sverige i Malmö efter många fejder och blodiga krig.

1513

Christian II blir ny kung i Danmark, och blir senare känd i Sverige under tillnamnet Tyrann, men i dansk och svensk historia omtalas han med tillnamnet den Gode eller Bondekär. Han står på småfolkets sida och försöker förbättra skolundervisningen i Danmark. Christian II gynnade gärna Malmö, kanske för att hans rådgivare, Hans Mikkelsen, var från Malmö. Christian IIs fiendeskap mot adel och aristokrati leder till hans fall. Han avsätts från den svenska och danska tronen 1521 respektive 1523, och fördrivs från Danmark.

1517 - 1519

Den sista delen av strandmuren uppfördes. Borgmästare Hans Mikkelsen lät på 1510-talet gräva de första vallgravarna in mot land och då kastades också de första försvarsvallarna upp.

1520-talet

Jörgen Kocks hus (Stortorget) lät uppföras av Malmös borgmästare och Danmarks myntmästare Jörgen Kock på 1520-talet. Bara tre byggnader återstår idag av detta forna stora tegelpalats.

1524

Gustav Vasa och Fredrik I hade ett möte i Malmö (24 augusti - 2 september 1524) för att lösa tvisten mellan Sverige och Danmark. Den 1 september undertecknades den s.k. Malmö recess i stadens dåvarande rådhus

1525

Myntningen som pågått sedan 1440-talet upphörde år 1525 i samband med att det nuvarande slottet började uppföras.

1527

Reformationen fick tidigt uppbackning i Malmö av Jörgen Kock, Mikkelsens efterträdare. Den nya läran började predikas 1527 av Claus Mortensen från Malmö, med sådan framgång, att reformationen där var genomförd två år senare. Malmö blev därför utgångspunkten för den reformatoriska rörelsen i Lunds stift.

1528

Det första tryckeriet öppnades i Malmö. Från detta tryckeri kom ett antal skrifter som kämpade för reformationen.
Malmö Latinskola utbildade nu nya präster i den nya läran. Malmö blev den första lutherska staden inom det danska väldet.

1534

Det danska inbördeskriget, Grevefejden, bryter ut. Jörgen Kock drog med borgarna till Malmöhus, som intogs. Han knöt förbindelse med borgmästaren i Köpenhamn, Ambrosius Bogbinder, och Wullenwever i Lübeck. Genom att försöka återuppsätta Kristian II på tronen försökte de förhindra att den döde kungens son Kristian III kom till makten. Samtidigt ville man få Köpenhamn och Malmö upphöjda till fria riksstäder och intagna i Hanseförbundet. Greve Kristofer av Oldenburg vanns för planen. Det var troligtvis bl.a. tillgivenheten till Kristian II och fruktan för katolicismens återinförandesamt för adelsväldet som förmådde borgerskapet att följa sin borgmästare i upproret. Men planen misslyckades. Snart stod Köpenhamn och Malmö ensamma mot den nyvalde Kristian III.

1534-1536

Under den s.k. Grevefejden 1534-1536 (det danska inbördeskriget) spelade Malmö en avgörande roll i försöken att få återinsatt den avhållne kungen Kristian II. Malmö förlorade kampen. Den nye kungen Kristian III lät gräva en vallgrav runt slottet Malmöhus och uppkastade också slottets vallar samt uppförde fyra kraftiga kanontorn för slottets beskydd. Här inlades en stark garnison.

Malmöhusgardet är i dag en militärhistorisk förening som på ett tidstroget och unikt sätt försöker åskådliggöra slottets soldatliv på 1500-talet.

1536

Den 6 april 1536 ingick Malmös borgerskap (i Jörgen Kocks frånvaro) förlikningmed Kristian III i Helsingör. Villkoret var att borgarna fick behålla protestantismen och fortsätta att själv få välja sina präster, samt slippa att komma under adelns inflytande.

Jörgen Kock hade flytt till Köpenhamn och uthärdade här en svår belägring men fick till slut be om nåd.

<u>1539</u>

Kompanihuset (på Kompanigatan, intill Rådhuset) uppfördes 1539, och ägdes då av det Danska Handelskompaniet. Det är Nordens bäst bevarade gilleshus från äldre tid. Med Malmös bäst bevarade tegelgolv.

1540

Jörgen Kock upphöjdes åter till borgmästare. Han skaffade bl.a. staden dess nuvarande rådhus och Stortorget samt gjorde en stor donation till stadens fattiga.

1546

Rådhuset (vid stadens äldsta torg, Stortorget) uppfördes ursprungligen 1546, men är ombyggt åtskilliga gånger. Dagens utförande, med fasaden i holländsk renässansstil, fick det 1864-69.

1558

Thottska huset (på Östergatan) byggs och är idag Malmös äldsta bevarade korsvirkeshus. Väggmålningar på ovanvåningen bevarades. Byggnadens stomme byttes ut på 1970-talet.

1571

Apoteket Lejonet (Stortorget 8/Kalendegatan) är Malmös äldsta apotek. Det grundades 1571 och kallades då Dietrichska Apoteket, som på slutet av 1800-talet fick ett nytt säte här. Byggnaden uppfördes i nyrenässansstil av apoteksinnehavaren John Tesch. Apotekets inredning i ek är i gotisk stil.

1590-talet

Flensburgska huset (Södergatan) byggs. Magasin i Holländsk renässansstil.

Slutet av 1500-talet

Mot slutet av 1500-talet gick stadens handel tillbaka mycket. Det berodde på pestens härjning, tung krigsbeskattning och inte minst genom att sillfisket avtog. Ett försök att hjälpa upp det minskande näringslivet genom att 1619 ta ifrån Trelleborg sina stadsrättigheter visade sig inte verksamt.

1619

Kung Kristian utfärdade ett brev där det bl a stod att Trelleborgs stadsprivilegier upphävdes och dess invånare uppmanades att flytta till Malmö. Detta lyckades dock inte och Malmö hade en svår tid då de 1644 utsattes för svår belägring.

1620

Diedenska huset (Östergatan, intill Thottska huset) byggs. Korsvirkeshus. Tillhörande Diedenska sädesmagasinet revs på 1970-talet i samband med saneringen av Carolikvarteret.

1644

I krigen mellan Sverige och Danmark på 1600-talet belägrades Malmö två gånger. Malmö belägras den första gången under det så kallade Horns krig, 1643-45.

1645

Freden i Brömsebro.

Malmö blockerades från 18 juni till 27 september 1644 av svenskarna under Gustav Horn, och även från början av augusti 1645 tills freden slöts samma månad.

1658 - FREDEN I ROSKILDE

Skåne och Malmö tillhörde Danmark fram till 1658 då regionen blev svensk.

Den svenske kungen Karl X Gustav befann sig i krig med Polen när Danmark förklarade krig mot Sverige. Karl X svarade genom att snabbt förflytta sina trupper via nuvarande norra Tyskland och Jylland för att anfalla Köpenhamn västerifrån.

1662-1671

Sedan Malmö 1658 blivit svenskt försämrades stadens ställning genom att alla handelsförhållanden rubbades, samt genom höga tullar och skatter. Men försvarsverken sattes i stånd. Slottet Malmöhus byggdes om till en fyrhörnig bastionsbefästning 1662 - 1671. Man började bygga om stadsbefästningen, men hade inte hunnit långt, då kriget bröt ut 1675.

1675-1679 -- Det skånska kriget

På hösten 1675 hade ett nytt krig brutit ut mellan Sverige och Danmark. Malmö belägras ännu en gång under det skånska kriget. Under Horns krig var Malmö en dansk stad, men under det skånska kriget var Malmö svenskt (efter freden i Roskilde 1658 blev Skåne en svensk provins). År 1675 var man inte oförberedd i Malmö, en omfattande modernisering av fästningsverket hade genomförts.

1684-1697

Efter 1684 följdes en av Erik Dahlbergh uppgjord plan att förstärka och utvidga Malmös befästningar. När arbetena 1697 i huvudsak var avslutade, ansågs Malmö som Sveriges starkaste fästning.

1709-1712

Karl XII:s utarmande krig, stadens inspärrning av danskarna december 1709 - februari 1710 samt böldpestens härjningar juni - december 1712 reducerade Malmös befolkning kraftigt. Före pesten uppgick stadens invånare till omkring 2 300 - 2 700. Efter pesten hade mer än hälften dött.

1718

Konstnären Alexander Roslin, som bland annat skapade "Damen med slöjan", föds på Hamngatan 4.

1720-talet
Ekströmska huset (hörnet Lilla Torg och Larochegatan) byggs. Korsvirkeshus.

1728
Malmö har nu endast 1 504 invånare. Bristen på en hamn gjorde att staden endast långsamt kunde repa sig.

1730
Malmö har 3 000 invånare.

1741
Vid 1741 års riksdag beslöts, att när Landskronas fästningsverk blivit klara, skulle befästningen kring Malmö raseras. Citadellet skulle dock bibehållas. Besluten förnyades flera gånger, men inget hände (förrän 1805).

1760-talet
Faxeska gården byggs. Korsvirkeshus som restaurerades 1910 av arkitekten August Stoltz.

1787

Kommendanthuset (Drottningtorget) uppförs. Det tidigare ridhuset (uppfört 1818) åt husarregementet, så småningom saluhallen och sedan vagnmuséet.

1800-talet

Industriåldern gör sitt inträde i Malmö. Ett flertal personer var då med och skapade det moderna Malmö - en stad som blev intressant både ur historisk, affärsmässig och kulturell synpunkt.

1804

Malmös fästningsverk raseras.

1805

Rivningen av befästningen runt Malmö påbörjas.

1806

Under ett halvår, från november 1806, var Malmö inofficiellt landets huvudstad. Kungafamiljen var inkvarterad i hus vid Stortorgets norra sida och utländska diplomater trängdes på Malmös gator.

1808-1809

Rådhuset används som fältsjukhus.

1812

Rivningen av befästningen runt Malmö fullbordas.

1813

Malmö Tidning, stadens första tidning, trycks. Tidningen trycks under ca 40 år innan den ersätts av Malmö Nya Allehanda.

1818-1837

En ny ytterhamn anläggs.

1819

Husarernas gamla ridhus växer fram på Drottningtorget.

I början på 1900-talet och 60 år framåt användes lokalerna som saluhall, och har på senare tid varit ett vagnsmuseum.

1822
Citadellet upphörde som fästning.

1827
Kungen godkände att inre borgen (citadellet) fick användas som "större fånghus".

1833
Ett par av citadellets bastioner demolerades.

1840

Frans Henrik Kockum startar sin mekaniska verkstad på den plats som i våra dagar heter Davidshallstorg.

1845

Järnvägen debuterade i Malmö efter förslag från greve von Rosen.

1854

Stadens gaslysningsanläggning togs i bruk.

1856

Det första tåget går från Malmö Central. Ändstation Lund.

1872

Stadens äldsta park, Kungsparken, presenteras för första gången av stadens befolkning.

1877

Tullhuset byggs, det som idag är Malmö Börshus.
Hotell Kramer ritas och blir ett pampigt bygge vid Stortorget.

1880

Caroli Kyrka står klar.

1890

Centralstationen ritades och byggdes.
S:t Petri invigdes, efter ombyggnad, i sin nuvarande form.
Någon gång i slutet av 1890-talet byggdes även Apoteket Lejonet.

1891

Butterickshuset ritades och blev älskat av malmöborna. Det revs dock under 1990-talet trots våldsamma protester.

1896

Idrottsplatsen byggs.
Statyn av Karl X Gustav, som står på Stortorget än i våra dagar, uppfördes.

1898

Kallbadhuset på Ribersborg färdigställs och byggs sedan om till sitt ursprungliga skick 100 år senare,
På Södra Förstadsgatan 78 föddes skalden Hjalmar Gullberg.

1899

Cirkusarenan Hippodromen, den byggnad som vi idag känner under namnet Hipp, stod klar.

Mamö Stadsbibliotek invigdes.

1901

Stadens elektricitetsverk togs i bruk.

1960-talet

Omfattande rivningar av äldre bebyggelse genomfördes i centrala staden, varvid områden som Lugnet revs. I Gamla staden genomfördes storprojekt som Caroli City och kvarteret Erik Menved, vilka av många betraktas som Malmös största misstag.
Rivningarna fortsatte på olika håll i staden fram till början av 1990-talet och lämnade ofta stora "bombhål" efter sig.
Än i dag har delar av staden inte helt hämtat sig från den periodens rivningsvåg, även om insatser numera görs för att bygga igen "bombhålen", ofta med pastischer på gamla rivna hus, som rivits tidigare.